

CONGO, Een geschiedenis van David van Reybrouck

AANWEZIG : Gerda, Marné, Ria, Thea, Paulien, Ariana en Nelleke

MENING :

We waren het volkomen met elkaar eens; een interessant, geweldig geschreven, indrukwekkend boek, dat ondanks de vele historische feiten boeiend blijft. Een indringend boek over de dramatische geschiedenis van Congo, levendig beschreven door de persoonlijke verhalen van Congolezen te gebruiken.

We hebben ons verbaasd over de wreedheid van de koloniale machthebbers, maar vooral ook van de Congolezen zelf. We vroegen ons af waarom deze kolonie na de onafhankelijkheid zo stuurloos werd. Het is duidelijk dat democratie geleerd moet worden. Wat is de rol van familie- en stamverbanden, godsdienst (in Congo hekserij) en economische belangen hierin. En hoe machteloos zijn de andere landen en de Verenigde Naties om in te grijpen bij de geweldsuitbarstingen in Congo of spelen diezelfde economische belangen daar ook mee.

HET BOEK:

Van Reybrouck beschrijft voor het eerst de verbijsterende geschiedenis van Congo, van ruim voor de komst van de ontdekkingsreiziger Stanley tot en met de invloed van China in de laatste tien jaar en de recente economische crisis. Van Reybrouck baseert zich niet alleen op zeldzaam archiefmateriaal en baanbrekend onderzoek, maar vooral ook op honderden gesprekken die hij met Congolezen voerde. Zijn ooggetuigen gaan van eeuwelingen tot kindsoldaten, van rebellenleiders tot smokkelaars, van ministers tot maniokverkoopsters. Hun verhalen heeft de auteur in zijn grote geschiedenis geïntegreerd en dat is meteen een kritiekpunt: wat is het waarheidsgehalte van herinneringen van 100-jarigen en hoe betrouwbaar zijn de “ooggetuigenverslagen” van mensen uit een cultuur van verhalen vertellen?

INHOUD

Congo, het grote land rondom de rivier de Congo, ligt in dat deel van Afrika waar 4 miljoen jaar geleden de mens rechtop ging lopen, 2 miljoen jaar geleden de mens al stenen werktuigen gebruikte en 100.000 jaar geleden de mens uitwisselingsnetwerken had en geavanceerd gereedschap van steen en bot. Waar 4000 jaar geleden de mens al aan landbouw deed en rond het jaar 500 door tromgeroffel over grote afstand met elkaar communiceerde. Rond 1500 bestonden daar koninkrijken, echte staten zoals Kongo-rijk. Portugezen brachten het katholieke geloof en stichtte een kolonie aan de kust en tot 1850 was de hele kuststreek betrokken bij de slavenhandel. Dat bracht ook een grote regionale handel op gang waardoor de gezagsverhoudingen wankelden. De wereldhandel bloeide maar in het Afrikaanse

binnenland was er totale chaos. Op het einde van de 18^e eeuw slaagde Stanley erin om vanaf de oostkust van Afrika via de Congorivier de Atlantische Oceaan te bereiken. Koning Leopold van België zag zijn kans schoon om persoonlijk een kolonie te verwerven tijdens de Conferentie van Berlijn in 1885 op voorwaarde dat Congo een vrijhandelsstaat zou blijven, hij de Arabische slavenhandelaars zou aanpakken en de Belgische staat niet om financiële steun zou vragen. Congo-Vrijstaat was een feit. Leopold verdiende een fortuin met de handel van ivoor en rubber ten koste van de Congolezen, maar hij slaagde er niet in om de slavenhandel onder controle te krijgen. En nadat hij de Belgische Staat steun moest vragen voor zijn Congolese leger werd Congo een kolonie van België. De kolonisatie door België van 1908 tot 1960 zorgde voor infrastructuur en industrialisatie, omdat het land zeer rijk was aan grondstoffen. En hoewel het meeste geld naar België ging werd er ook serieus gewerkt aan onderwijs en gezondheidszorg vooral door de katholieke missie. Tijdens de Eerste Wereldoorlog vocht Congo tegen de Duitse kolonies en de economie (ijzer en koper) draaide op volle toeren. Ook in de Tweede Wereldoorlog steunden België en Congo de geallieerden tegen Italië en zijn koloniën. Ook nu weer waren de grondstoffen van Congo erg belangrijk. Vooral Amerika had veel belangstelling voor uranium.

Na de oorlog was Congo in volle omwenteling en steeds meer ontwikkelde verwesterde mensen waren daar het bewijs van, maar in plaats van de beoogde geleidelijke dekolonisatie werd Congo door een complexe wisselwerking van factoren plotseling onafhankelijk. 4 Jan 1959 zijn er rellen na een voetbalwedstrijd in Leopoldville, 13 jan 1959 komt er een regeringsverklaring en een boodschap van koning Boudewijn, 30 juni 1960 is Congo een onafhankelijke staat. De ideologieën van de nieuwe politieke leiders botsen en na een paar turbulente jaren (burgeroorlog, etnische pogroms, muiterij van het leger, rebellieën) wordt Mobutu president op 24 nov 1965 na uitschakeling en verbanning van zijn tegenstanders. Hij bleef 32 jaar aan de macht, waarvan het eerste decennium relatief goede jaren waren in een moderne staat. Maar steeds meer werd Mobutu een dictator die zich te buiten ging aan zelfverrijking en hoogmoedswaanzin en het land, nu Zaïre geheten, aan de rand van de afgrond bracht. Maar ondanks de armoede, honger, gruwelijkheden en agressie bleef Mobutu steun krijgen van én Amerika én Rusland om puur economische redenen. (De Koude Oorlog speelde ook hier).

In 1994 voltrok zich in Rwanda (ook ooit een Belgische kolonie ten oosten van Congo gelegen) een humanitaire ramp, een genocide tussen Hutu's en Tutsi's. Een gevolg hiervan was de Eerste Congo Oorlog (okt 1996 en nov 1997) en een invasieleger met kindsoldaten trok vanuit Rwanda op naar Kinshasa. Tijdens die opmars werden 300.000 Hutu-vluchtelingen vermoord. Mobutu vluchtte en Laurent Desiré Kabila riep op 17 mei 1997 zichzelf uit tot het nieuwe staatshoofd van de Democratische Republiek Congo. Het volk was enthousiast en er leek een positieve verandering te komen maar al gauw was er sprake van een uiterst autoritair regime zonder beleid en visie. Kabila keerde buurland Rwanda en Oeganda de rug toe en dat was het begin van de Tweede Congo Oorlog, die duurde van 2 aug 1998 tot juni 2003. 9 Afrikaanse landen en 30 lokale milities deden mee aan deze ondoorgrondelijke en onoverzichtelijke oorlog waarvan vele burgers slachtoffer werden door verkrachtingen en slachtpartijen. Het keerpunt kwam toen Kabila werd doodgeschoten door een van zijn eigen kindsoldaten op 16 jan 2001 en zijn zoon Joseph Kabila hem opvolgde. Deze begon vredesonderhandelingen en op 17 dec 2002 werd er een akkoord gesloten, maar in het oosten van Congo, de gebieden met de grondstoffen, blijft het nog onrustig, door etnische conflicten tussen Hutu's en Tutsi's en economische belangen.

Na 16 jaar honger, armoede, oorlog, dood, wanhoop, uitzichtloosheid vinden er op 30 juli 2006 verkiezingen plaats in een land zonder infrastructuur en zonder bevolkingsregister. Een half miljard dollar besteedde Amerika en Europa aan logistieke en financiële steun 16 Miljoen mensen gaan vol verwachting stemmen. Een echte democratie is de Derde Republiek nog steeds niet, maar er is iets meer welvaart. Het haalt bij lange na niet het niveau van 1960 en scholing en gezondheid blijven nog meer achter. Amerika en Europa hebben steeds minder invloed in Congo omdat China zonder moeite meer geld geeft. Particuliere ondernemingen maar ook Chinese staatsbedrijven krijgen steeds meer invloed, een soort modern kolonialisme.

SCHRIJVER

David van Reybrouck is op 11 sept 1971 geboren in Brugge. Zijn vader was spoorwegingenieur in Congo geweest, zijn moeder was kunstenares en dichteres.

Hij studeerde archeologie en filosofie in Leuven en Cambridge en promoveerde in 2000 in Leiden. Hij werkte bij AREA, een Europees onderzoeksnetwerk voor de geschiedenis van de archeologie, en was als cultuurhistoricus verbonden aan de universiteit van Leuven. Tijdens het academiejaar 2011-2012 bekleedde hij de Cleveringa-leerstoel van de Universiteit van Leiden. Hij verkreeg die "omwille van zijn belangstelling voor het koloniale verleden van Afrika en omdat hij aantoonde dat onafhankelijkheid niet noodzakelijk tot vrijheid leidt". In 2001 debuteerde van Reybrouck met een non-fictieboek " *De Plaag, Het stille knagen van schrijvers, termieten en Zuid-Afrika* ". Dit boek werd genomineerd voor de Gouden Uil Literatuurprijs 2002 en bekroond met de Vlaamse Debuutprijs 2002. In december 2003 verscheen de Afrikaanse vertaling onder de titel *Die plaag*. In 2004 ging de toneelbewerking die Van Reybrouck maakte, *Die Siel van die Mier*, in première.

In 2005 verliet hij de academische wereld. Hij legde zich toe op een schrijversloopbaan. In 2007 verscheen zijn eerste roman *Slagschaduw* en het toneelstuk *Missie* (gesprekken met oud-missionarissen uit Belgisch-Congo). Een jaar later verscheen: " *Waar België voor staat*, een pleidooi voor populisme".

Van Reybrouck is freelancer voor de krant De Morgen. Essays en reportages van hem verschijnen ook in NRC-Handelsblad, de Volkskrant, de Groene Amsterdammer en Vrij Nederland

In het voorjaar van 2010 verscheen zijn boek *Congo. Een geschiedenis*. Hij kreeg hiervoor 3 grote prijzen; de AKO Literatuurprijs, de Libris Geschiedenis Prijs en de J.Greshof-prijs.

Nelleke